

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեկրկանի (1914 թվական-1915 թվական) բաժնորգադրին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՅԷ՝ Ամսական բաժնորգադրին է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ դրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ

Թիւ 25

1915 ՄԱՐՏ 31 ԴՆ.
(Է.Տ. 1915 Մարտ 18)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը կը կարէ համարի, համառոտելով և կամ մասով միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրանունը չհրատարակուած նշանագիրները:
Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Մանուցման 1 միլիակ գիրը 1 սանդիւ կարգէ. 1 զլիսագիրը 2 սանդիւ:
Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la
Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԿՈՎԿԱՍԻ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ

ՆՊԱՍՏՈՂ ԿՈՄԻՏԷ

COMITÉ DE SECOURS AUX VOLONTAIRES
ARMÉNIENS DU CAUCASE

Թիւրքահայաստանի մէջ կը տեւող հայ կամաւոր զինուորներուն օգնելու նպատակով՝ Մարտէլլի մէջ կազմուած է «Կովկասի հայ կամաւորներուն նպաստող կոմիտէ» մը Կեսեկալ անձերէն.

Առեւտագետ՝

Մկրտիչ Փարթուղալեան.

Առեւտագիր՝

Գարեգին Յովնանեան.

Գանձապահ՝

Գարեգին Շահամեան.

Խորհրդակալներ՝

Յովհաննէս Սահաթեան,

Յովհաննէս Պալթեան,

Յովհաննէս Կիւլէսեան,

Արշակ Թորոսեան.

Թղթակցութիւններ պէտք է զրկել Ալաւերիայի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր նուէրներ Ալաւերիայի միջոցով կամ ուղղակի դան. ձապահի հասցէին (K. Chahlamian, Rue Longue des Capucins, N° 13, Marseille):

Կոմիտէի նպատակը պիտի ըլլայ Մարտէլլի և Արտասահմանի բոլոր հայ զաղութներու մէջ նպաստներ հաւաքել և զրկել Թիւրքիոյ նոյն նշանակութիւն կազմուած Ազգային Բիւրոյին:

Երբ կովկասի մէջ խմբուած հայ կամաւորներ կերթան իրենց անձբոլորանուէր գտնել Թիւրքահայաստանի ազատութեան Ս. Գործին, արտասահման գտնուող հայեր պիտի կրնան այնչափ անսիրտ ու անտարբեր մնալ որ գէթ իրենց գանձէն մաս մը չնուիրեն այդ գործին իրենց ալ մասնակցած լինելու համար:

Ով որ հայ է, ով որ մարդ է և կը զգայ, Թո՛ղ փութայ իր նպաստը հասցունել:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կոչ մեր հայ երիտասարդ ընկերներին. — Օրի ըսյի մօտ. — Ռուս զօրաւնակը Թիւրք-սմայաստանի մէջ. — Քեռի պատուաշանի արժանացած. — Թիւրքի «Գլային» իւրօր. — Կովկասի հայ կամաւորներուն ի նպատակ համագործակցելու Ձ. ցանկ. — Մարտիլլայի 2 հայեր ազգախորհրդան զոտ առեր եւ Ֆրանսական ռազմականութեան. — Յոյն կամաւորներ Մարտիլլայի գալը. — Համաերակապի պատերազմը. — Տարտակի ռազմականութիւնը. — Վոսիթի ռազմականութիւնը. — Թիւրքական լուրեր. — Թիւրքերի կատարեալ ահաբեկութիւնը Պարսկաստանի մէջ. — Զօրավար Բոսի Ռուսիա երթուղաւորը. — Պաշտօնական համաձայնութիւնը. — Որոշոյց. — Վերջակ. — Մանուցումներ:

Կ Ո Չ

ՄԵՐ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

Այս ժամիս գրուած է ապագայի ճակատագիրը: Մի կողմից կանգնած են Ֆրանսիան, Ռուսիան, Անգլիան և բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը, ազատութեան պաշտպաններ. միւս կողմից Գերմանիան, Ալբանիան և Թիւրքիան, այսինքն Եւրոպայի և Ասիայի վայրենաբարոյ սովորութիւններ ունեցող ազգերը: Թիւրքիան արդէն մեզ ծանօթ էր դարերից ի վեր իւր ցոյց տուած վարմունքովը՝ Բրիտանիայ տարրին դէմ իսկ այժմ Գերմանիան և Ալբանիան ևս յետ չեն մնում իրենց ասիայի եղբայրներից, վայրենաբարոյ և բռնապետական վարմունքով ներկայ պատերազմում: Արդէն վաղուց ծանօթ էր, որ Գերմանիոյ սուլթանը իրեն եղբայր էր անուանած Թիւրքիոյ կարմիր Սուլթանին: Սակայն ինչպէս միշտ, այս անգամ ևս պիտի լախմախութիւն այն բռնակալները որոնք ազատութիւնը խեղդել կը ցանկան: Այդ բռնակալներ ինչպէս միշտ, մօտակայ ապագայում ճնշուած ազգերը որոնք կանգնած են քաղաքակիրթ ազգերի շարքում կամ թէ աշակցում են նրանց, միայն կը հրապարակուի իրենց կատարածը: Միայն կը հրապարակուի իրենց կատարածը: Միայն կը հրապարակուի իրենց կատարածը: Միայն կը հրապարակուի իրենց կատարածը:

քում կամ թէ աշակցում են նրանց, կունենան իրենց իզոյն կատարածը, միայն քնած ազգերն են որ այլևս մշտական կը մնան իրենց խեղճ վիճակում: Այս բոլորիս զանազան քանակներով կան ամէն ազգերի կամաւոր զինուորներ, որոնք աշխարհի զանազան կողմերից եկել են որպէս զի ազատութեան այս սուրբ կոտորած իրենք ևս բաժին ունենան, Թէ զոհեր տալով և թէ ազատարարի դաժնի ստանալով:

Լաւ է մեռնիլ և ունենալ մշտական գանձի անուն՝ քան կենդանի մեռնել լինելով: Այն ազգերը, որ այս ազատութեան կոտորածին մասնակցիր, որպէս զի թօթափեն իրենց դարաւոր լուծը, կենդանի մեռնալ ներ կը մնան: Այս պատերազմին յետոյ, պիտի տեսնէք ազատ փօշոնիան Ռուսաց հովանաւորութեան տակ, Ալգար ազատուած՝ Գերմանիոյ ճիրաններից, Աւստրական Սերբիան միացած՝ իւր արիւնակից եղբայրներին և այլն: Մենք Հայերս արդեօք պիտի քնանանք դարձեալ, պիտի սպասենք որ օտարը միայն հողաց մեր մասին: Պատմութիւնը ցոյց է տուել թէ քանի որ մի ազգ որքան ձեռքին չի վազել պատերազմի դաշտը իր ազատութիւնը պաշտպանելու կամ վերականգնելու համար, նա մնացել է միշտ ստրուկութիւններին:

Արդեօք պէտք է վարանիլ, որ հայ տարրը միայն մի քանի միլիոն հաշուելով, իր ազատութիւնն անկարելի է: Ոչ, անկարելի չէ. տեսէք Ղարաբաղի (Մանթենեգրո) մի քանի հարիւր հազար բնակիչները ինչպէս են զարմացնում աշխարհը և ինչպէս պաշտպանում իրենց ազատութեան, մօտակայ միացման յոյս են ներշնչում: Տեսէք, ինչպէս փոքրամիւս Սերբիան յաղթական դուրս գալով Թիւրքիոյ գէմ, այժմ Ալբանիային է քաջութեան դասեր

տալիս: Նայէք Ռուսարին, Ռուսանին, Յոյնին, նրանք ևս դեռ մի դար չէ անցել որ ստրուկներ էին վայրենաբարոյ Թիւրքին, իսկ այժմ ազատ քաղաքակիրթ ազգերի շարքում են դասուած: ինչո՞ւ. սրբօրէն տես որքան ձեռներին դուրս եկան իրենց դարաւոր թշնամու դէմ, կոտորուեցին բայց տարան յաղթութիւնը և Եւրոպան զգաց նրանց արժանիքը ազատ լինելու: Նոյն Մեծն Ռուսիան էր, որ նրանց իրաւունքները յաղթանակով աշակցեց և նոյն թշնամու դէմ: Այս, օրինակ վերցնենք այժմուայ այդ քաղաքաւոր ազատուած ազգերից, Ալաւերիա և ուրիշ քան յառաջ՝ նոր պատմութեան և քաղաքի փոխառութեան ժամանակը հասել է: Այսպիսի առիթ գուցէ այլևս չկրկնուի: Ամբողջ աշխարհի քաղաքակիրթ ազգերի բանակներն և ազատ կամաւորներն իրենց արիւնով գրում են պատմութեան նոր էջը: Արդեօք Հայերս արժանի չենք ունենալու այն ազատութեան կոտորած մեր բաժինը: արդեօք ստրկութիւնը մեզ այնքան բխտացել է որ չտեսնենք մեր բռնակցի ընթացքը և միանգամ ընդմիջող թօթափել մեզ ճնշող լուծը:

Ընկերներ, ժամը հնչել է սուրբ ազատութեան, թողէ՛ք, եկէ՛ք, ուր որ էլ լինէ՛ք: Ամերիկայում թէ Աֆրիկայում, աշխարհի ո՛ր ծայրում որ է՛ք, կամաւոր դուրսէ՛ք ՀԱՅ անունով ուր որ կարող էք քաղաքակիրթ դաշնակից բանակներում: Թող ՀԱՅ անունն ևս հնչուի ազատարար բանակների շարքում և երբ ունենանք մենք ևս քաջեր, քաղաքակիրթ մեծ ազգերը կը տեսնեն Հայի ազատ լինելու արժանիքը: Թերեւս այս ձեռով Թիւրքիոյ մեր եղբայրները մի ազատ շունչ քաշեն Ռուսիայի հովանաւորութեան տակ:

Ո՛ր կողմից որ հարուածուին ազատութեան ընդհանուր թշնամիները, ինչքան որ շուտ չքանան բռնակալները, նոյնքան շուտ կը շահուի կեղեքուած ազգերի դատը:

Մի խումբ հայ զինուորական կողմից
Քրեանական բանակում
ԱՐԶԱԿ ԱՆԱՆԱՆ
Soldat au 3me régiment étranger, 6me
bataillon, 21ma compagnie. Meknes,
MAROC.
16 փետրվար 1915

ՕԼԹԻ ՉԱՅԻ ՄՈՏ

Նրանք 1.000 հոգի էին, 500ը
կողակապեան բանակի այն զորամա-
սից, որի զորադիր 1914 թ. պատե-
րազմը անթառամ փառքով պառ-
կեց, իսկ 500ը հայ զինուորներ էին,
Գլխավոր ուժերից շատ հեռու
գտնուող այդ խմբից (առաջադր
զորքը) մի քանիսը 10 վերստ ներս
էր մտել գեղի ճաճկատանի խոր-
քը երկիրը հետադարձում համար
թշնամու գիրքը ու տեղը հետա-
խույզելը և տեղեկություններ հաւա-
քելը առհասարակ դժուար զորք է
պատերազմի ժամանակ, այստեղ ա-
ռաւել քան զարհուրելի է այն համե-
մատելով արեւմտեան գիրքի, գերմա-
նական պայմանների հետ:
Մասնակ ստանամանիքը, խորը
ձիւնով լեցուն ու ծածկւած լեռներ
ու ձորերը, թշնամի քիւրտ տարրը...
ահագին սառած ճանապարհներ կրտ-
քելով, լիցքերը քնել սառի ու ձեւան վը-
րա կամ սառած գետի վրա, ահա
այն պայմանները, որոնք շրջապա-
տում են թշնամու գիրքը ու տեղը
հետախուզող առաջադր զորքին Օւ-
թիի շրջանում:
Զինուորներն ու կամուրները չէին
գանգատուում — գիւղերն որ սա պա-
տերազմ է: Չէր գանգատուում և քե-
ռին, ծերունի խմբապետը, որ սովոր
էր զրկանքների, կեանքը ընթա-
նում էր իւր սովորական ընթացքով
քանի դեռ սրանց չէին շրջապատել:
Ասկետների մեծաքանակ թիւը
գիրքեր բռնեցին քեռու թիկուն-
քին, անհրաժեշտ էր յետ նահանջել
և ազատել մարդկանց, նրանք պեռ
պէտք են հայրենիքին: Բայց յետ
նահանջել այնքան էլ հեշտ չէր, բո-
լոր ճանապարհները բռնւած են
թրքերով, իւրաքանչիւր գիրք պահ-
պանում են ասկետները: Խումբի
իւրաքանչիւր քայլափոխը իմացում
է շնորհիւ հետևող քրդերի, Երու-
նի խմբապետը թակարդն ընկած
գաղանի էր նման: Ուղի գեղ հիւ-
սիս գիւղը. — բայց ճանապարհը
թրքերով է փակւած, դուրս էլ չի
լինի արեւմտեան կողմից միանալ — իդի
առաւ զորամասի հետ, բայց ճանա-
պարհը կտրւած է դարձեալ թուր-
քերով, Արեւելեան ձորն ևս բռնւած
է թուրքերով: Հասկացան նրանք,
որ մեռել կտալանքներում են գրա-
նում և այդ ժայռոտ լեռներում կայ
միայն մի ճանապարհ — գեղի գե-
րեզման, հասկացան և որոշեցին
թանգ գնով ծախել իրենց կեան-
քը:
Հիւսիսում լուռ է հրացանաձը-
ղով լինելը, կռոււմ են

Այնտեղ — Նարիմանում պէտք է
որ առաջ գործադրվի և խումբ
ըրդիւմ է գեղի Նարիման. նը-
րանց դէմ դուրս է գալիս թուրքերի
կողմից ներգրւած մի խումբ առաջ
չորերով: Պէտք է այդ խմբին օգ-
նութեան հասնել, եթէ մահ է վի-
ճակւած — ուրեմն մեռնել նրանց
հետ միասին, կամ գուցէ կարողա-
նան ճեղքել թշնամու բանակը: Գը-
նում և մտնում են, բայց յան-
կարծ թշնամիների խումբը յետ է
գառնում և սփռւում է կրակել կամա-
ւորների և առաւ զինուորների վրա:
Արդէն յետ նահանջելն անկարելի
է, գիրքեր են գրաւում և սկսում է
կռիւր: Այդ կռուի ժամանակ, կա-
մուրների և առաւ զինուորների
խումբը բաժանուում է երեք մասի. —
առաւորին բաժանում են կամուր-
ներից, Ռուս զինուորները բռնելով
ուղի գեղի արեւելեան ճանապար-
հը, երբեմն մինչև կուրքը խորու-
թեամբ ձեւան միջից հրացաններով
և ուրիշներով ճանապարհ բաց անելով
ազատում են թշնամուց և հասնում
Մարըղամիլ:
Քեռին շրջապատւած է, ճանա-
պարհները կտրւած... թշնամին ցըն-
ծում է... Տառնեակ տարիներ թուր-
քերի և քիւրտերի հետ կռիւ մղող
ծերունի զինուոր բռնւած է: Տեղ
չկայ գնալու: Կենդանի թէ մե-
ռած, նա առաւօտեան պիտի լինի
թշնամու ձեռքում... Հասաւ ա-
ռաւօտը, զինուորների բռնած գիր-
քերը դառաւ են, թշնամու
կողմ ու պատրաստ շարքերի մի-
ջից, խուլ լեռնային ճանապարհներ
ով քեռին անց կացրեց իւր զին-
ուորներին: Մահաւն դառաւարտ
ւածները դուրս եկան... Դուրս գալ
չի նշանակում ազատել, առջիւր գէ-
պի հիւսիս արեւելք դեռ շատ երկար
ճանապարհ կայ: Օլթիի զինուորների
հետ միանալը երեւակայելն անգամ
անկարելի է: Մարըղամիլի ճանա-
պարհը կտրւած է և այն կողմ են
գնում տաճիկները պատերազմական
քայլերով: Մնում է միմիայն մի
ճանապարհ — գեղի Ղարս:
Տառնեակ վերստեր պէտք է անց-
նել թշնամու միջից, աննկատելի կեր-
պով պէտք է անցնել անհամար
քիւրտ լրտեսների միջից, բայց ու-
րիշ միջոց չկայ և քեռին բռնեց
Ղարսի ճանապարհը:
Ինչպէս, ինչ ճանապարհներով և
ինչ միջոցներով յաջողեց ծերունի
զինուորին ազատել իւր խմբի ճաջած
զինուորներին, այդ խմբապետին
գողցողին է: Այդ հրաշալի գեպի
մանրամասնութիւնները գեռ ևս
յայտնի չեն: Յայտնի է միայն, որ Ղարս
հասան ոչ բոլորը: Խուլ կրճերում,
խորը ձեւան սաւանի տակ ճաջին
քեռու զինուոր ընկերները: Նրանց
շարքում ինկան նաև նրանք, որոնք
քեռու հետ շատ անգամ են արշա-
ւել ճաճկատանի խորքերում, և շատ
անգամ են ազատել հային վայրենի
քրդի ձեռից:

Ծերունի մարտիկը, որ իւր կեան-
քում շատ բաներ է տեսել, բայց էր
լինում և դաժան կերպով կենում
առեքերը: Թուրքերը թանգ կվճարեն
նրան այդ արտաոտքների փոխարէն:
Քեռու խումբը նորից է կազմա-
կերպւում, մեռածների տեղ գալիս
են նորերը:
Երբ խմբապետը նորից կզնայ
ճաճկատանի խորքերը, բայց տա-
րիների ընթացքում կուտակւած
տանկի պարտքերի շարքում նա կը
գրէ և մէկը, նորը — վերջին ճակա-
ւածարտում ընկած ընկերների մա-
հը:
ԳԱՂՈՒԹ,
ԹԻՌՍ ԶՕՐԱՐԱՆԱԿԸ
ԹԻՌՓԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷ:
Պետրոգրադ, 24 մարտ
Թիւրքերը Արաշկերտի հովտին մէջ
Չէյաթիքանի մոտ երկու օր կռուել
յետոյ, մարտ 22ին յետ մղուեցան
գեղի Տէյար: Մեր զորքեր գերի
բռնեցին թիւրքական 3 զորախումբ
(compagnie) և ձեռք անցուցին բազ-
մաթիւ մթերք: Ուրիշ կէտերի վրայ
փոփոխութիւն մը չկայ:
Պետրոգրադ, 29 մարտ
Կովկասի սպայակոյտը հեռադրած
է մարտ 27ին. « Զորութի կրճերին
մէջ առաւ զորքերը յետ մղուեցին
Թիւրքերին, Արդուին երկրամասէն
մինչև Զորութի ձախ գետափը: Թիւր-
քերը կրակի տուին Արգուին քա-
ղաքը:
Միւս ազդեակատներին վրայ
մեր զորքեր յաջողութեամբ կը կա-
տարեն իրենց պարտականութիւնը:
ՔԵՌԻՆ ՊԱՏՈՒԱՆԵԱՆԻ
ԱՐԺԱՆԱՅԱՍՏ
Կովկասեան սահմանագլխին վրայ
գործող հայ կամուրների շրջորդ
խմբի հրամանատար Քեռի իւր քա-
ղաքործութիւնների համար տրժա-
նացած է Ռուսիայի Ցարի կողմէն
Ս. Գեորգի խաչի Բ. կարգի պատ-
ւանշանն ստանալու:
ԹԻՖԼԻՉԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԻՒՐՕՆ
Թիֆլիզի մէջ կազմուած և Ազգա-
յին Բիւրօն որ հայ կամուրներ
Թիւրքաշայատան զրկելու և անոնց
պէտքերը հոգալու գործերով կը
զբաղի, վերանորոգւած է այժմ նոր
ոյժեր ալ աւելցուելով իւր մէջ, Հա-
մաժողով մը գումարուած է Թիֆ-
լիսի մէջ որին մասնակցած են զա-
նազան քաղաքներէ եկած հարիւրա-
ւոր պատգամաւորներ: Համաժողովը
նախորդ Բիւրօյի կատարած գոր-
ծերին տեղեկանալով իւր հաւանու-
թիւն յայտնեց և որոշեց աւելի մեծ
գումարներ յատկացնել Բիւրօյի
գործունէութեան: Բիւրօյին կանգա-

մակցին Թիւրքաշայատանի քաղա-
քական, տնտեսական և կրթական
վիճակին և պէտքերին ծանօթ անել:
Նախորդութիւններ որոնք Թիւրքա-
շալիւս ու գործած և անձամբ տեղե-
կութիւններ ստացած են:
Ազգային Բիւրօյի պատուակալ
նախագահն է Թիֆլիզի առաջնորդ
Գեր. Մեսրոպ արքեպ. Տէր Մովսէ.
սեան:
ԿՈՒԿԱՍԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՌԱՐՆԵՐՈՒՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
Զ. ՅԱՆԿ
Տեարք՝ Գր.
Տօքթ. Ապրանեան (Սալոնիկ) 650
(Ամբի)
Ա. ժ. էն Տ. Կորս Մաստիկեանի միջոցով
զրկուած
Թորոս Մաստիկեան, Քեռախ-
ցի, Բ. անգամ. 50
Քերովրէ Թ. Մաստիկեան
Քեռախցի, Բ. անգամ. 50
Ռոսէհան Թ. Տէր Ղազարեան,
Քեռախցի, Բ. անգամ. 50
Միսոք Տէր Ղազարեան, Քե-
ռախցի, Բ. անգամ. 50
Արսէն Քալանճեան, Երզնկա-
ցի, Բ. անգամ. 15
Արտաշէս Գալանճեան, Եր-
զնկացի, Բ. անգամ. 2
Ղազար Մաստիկեան, Քե-
ռախցի. 50
Սեդրակ Գ. Մարաթեան, Քե-
ռախցի. 25
Նիկողոս Մինասեան. 25
Ա. Եսիս Համբարձումեան,
Տիֆլիզի. 50
Շ. Է. Պէվզօկու (Թոյն). 2
Թէոտոս (Թոյն). 1
Դոսթանթին Բալթիս (Թոյն) 4
Ռոտանցնի քոյա, Ռուսանցի 2
Թիւր (Գաղղիացի). 1
Փիլիք (Սպանիացի). 1
Թորոս Մաստիկեան, Գ. անգամ 22
Կարտալէն (Մարտի) 10
Կարապետ Մարտապեան. 10
Սերով Սիմեան. 5
Կարապետ Նիկողոսեան. 5
Մուսղ Բաբարեան. 5
Գեորգ Կիւտարեան. 5
Մանուկ Աղանեան. 5
Արքաճամ Ղինճեանի միջոցով 10
1.095
Նախորդ ցանկի գումարը
(Տեանել Արմենիա, թիւ 33) 5.012
Համագումար 6.107
=====
Մարտի, 26 մարտ 1915
Կովկասի Հայ կամուրներու
Նպատող և միտի
Գ. անգամ
Գ. ՇԱՀԱՍԵԱՆ

Կը լինէր թէ թիւրքիացի 2 Հա-
յեր որոնք բաւական գիւրդակցիկ
է անգործ վիճակ մ'ունենալով կը
սիրեն եղեր երթալ իրենց պարագ
ժամանակն անցունել Գանդակէրի
սրճարանները, սովորութիւն ըրեր
են և կամ աղաւթութեան աւելի վա-
յելու կը համարին եղեր թիւրք-
րէն խօսակցիկ հոն իրար հետ, փո-
խանակ իրենց ազգային պատուա-
կան հայերէն լեզուն գործածելու:
Այդ բանը իրենց վրայ կը հրաւիրէ
գաղտնի ոտտիկանութեան պաշտօնէի
մը ուղղորդութիւնը որ զիրենք թիւրք
կը կարծէ և ձերբակալուելով կը
տարուին ոտտիկանատուն իրեն թըշ-
նամի ազգի մը պատկանող կասկա-
ծելիներ: Այնտեղ թէ և կասկածեն
ձերբակալուածները թէ իրենք
թիւրք չեն այլ Հայ են, բայց ի դի-
պաճով կը մնան առժամապէս մինչև
որ կը հաստատեն իրենց ինքնու-
թիւնը (identité) ու հայ ազգայնու-
թիւնը: որմէ յետոյ ոտտիկանութիւ-
նը կարձակէ զիրենք, իրատներ
տալով թէ պարտաւոր էին իրենց
ազգային լեզուն գործածել, քանի որ
Հայերն իրենց յատուկ ազգային լե-
զու մը ունին, և ոչ թէ զիրենք հա-
րթառահարող բռնաւորին լեզուն գոր-
ծածել իրենց մէջ:

Եթէ այդ ձերբակալուած Հայերը
լինէին կեսարացի կամ այդպիսի հա-
յաբնակ բայց թիւրքախօս քաղաքի
մը բնակիչներէն, իրենց այդ անվա-
յել վարմունքը գէթ մեղմացուցիչ
հանգամանք մը կրնար ունենալ:
բայց ասոնք այդ վիճակի մէջ ալ չեն
գտնուիր եղեր: Ուրեմն ինչ տեսակ
Հայեր են եղեր որ կը գերազանեն
խօսիլ խժալուր թիւրքերէն մը քան
թէ իրենց ազգային հեշտալուր,
պատուական լեզուն...:

ՅՈՅՆ ԿԱՄԱՌՈՐԵՆԵՐԻ ՄԱՐՏԵՑԻԱՐԱՆ

Մէտաժրի Մարիգիմի «Մուսու» շո-
ղենուր որ Տէտէպալէն, Սարնիկէն,
Իրիէն և Մարգալէն գալով Մարտէշ Կա-
սաւ անցած չորեքշաբթի օր, ուրիշ շատ
մը ձանրորդների հետ բերաւ նաեւ յունա-
կապտակ 17 սպայ, 30 ենթասպայ և 379
զօրք որոնք եկած են իրեն կամաւոր
միանալու ֆրանսական բանակին, կառու-
լու համար ի պաշտպանութիւն Զրանսի:
Ատոնցմէ շատեր իրենց հելլեն զինուորա-
կան համազգեստներ կը կրէին: Երբ շո-
ղենուրն զօրս ելան և Մարտէշի գիւնա-
ւոր փողոցներէն կանցնէին խմորովին, ի-
րենց համակրական ցոյցեր եղան «Կէցցէ՛-
Յունաստան» աղաղակներով, որոնց իրենք
ալ կը պատասխանէին «Կէցցէ՛ Զրանսա»
աղաղակներով: Այդ Յուն կամաւորներ մի
քանի օր այստեղ մնալէ յետոյ պիտի եր-
թան ռազմականաւոր:

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ուսները Բրդէմիւլ բերգաբա-
ղաբը առնելէ յետոյ, իրենց ոյժը

գէպի հոնգարիա յառաջանալու
տուած են: Հետեապէս այդ կողմը
աւելի մեծ կոխներ կը պատահին
այժմ քան թէ Ռուսիաի սահմանա-
կից գերմանական ծայրագաւառները
ուր մտեր էին Ռուսերը, բայց յա-
ռաջանալու շատ ջանքեր չեն ըներ,
նոյն իսկ մի քանի կէտերի վրայ ալ
նահանջած են: Աւստրիացիները ու-
րոնք Բրդէմիւլէն անգին Պէտրիդի
մէջ մեծ ոյժ հաւաքած և ամրացած
էին, մեծ կորուստներ կրելով վտար-
ւեցան դէպի արեւմուտք և այժմ
Գարբադեան լեռների հարաւակող-
մին վրայ ճանկաւորով կը մնան և
կը սպասեն իրենց օգնութեան հաս-
նելիք մեծ ոյժերին: Հաւանօրէն
խիստ ընդհարումներ տեղի պիտի
ունենան այդտեղ:

Զրանսացիներին և Գերմանացի-
ներին միջև կոխները միանգամայն
գնանին տակը կը կատարուին և
գնանին վրայ: Ականներ փորելով ի-
րարու խրամատները օգը կը հանեն
և անմատչելի կը դարձունեն մօտա-
կայքը: Իսկ գետնի վրայ ֆրանսական
թնգանութիւններն իրենց գերազանցու-
թիւնը ցոյց կուտան գերմանական
ներին:

Կ.պօլսի առումէն յետոյ՝ Գերմա-
նիաի վրայ մեծ յարձակողական գոր-
ծողութիւն մը պիտի կատարուի հա-
ւանօրէն:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՌՄՐԱԿՈՐՈՒՄԸ

Թէնէտոսէն Հաոմի «Իրիպալնա»
լրագրին տրուած հեռագիր մը կըսէ
թէ Տարտանէլի մէջ ականները վեր-
ցընելու գործողութիւնները շարու-
նակուեցան ուրբաթէն շարաթ լուս:
նալու գիշերը (մարտ 20): Արշալոյսի
ատեն զաշնակիցների օգնաւորներ-
ը զննութիւնները իրեն ռմբակոծուած
ամրոցներին վրայ և կրցան ստուգել
որ ռմբակոծութիւններն արտասովոր
կերպով ազդեցիկ արդիւնքներ ու-
նեցած էին:

— Աթէնքէն կը հեռագրեն մարտ
24ին: «Երէկ Տարտանէլի մէջ շոգե-
նանների պաշտօնն էր մանաւանդ
պաշտպանել ականները վերցնելու
գործողութիւնը: Հետեապէս թնգա-
նօթ յարձակեցին ամրոցներին վը-
րայ: Նեղուցներին մէջ գտնուող ծո-
փային սպայների կարծիքին համե-
մատ՝ թիւրքերի ընդժովեայ պաշա-
պանութիւնը շատ տկարացած է,
վերջին յարձակումի միջոցին շատ
մը ականների պայթած լինելուն
պատճառով: Այդ սպայներ կրսնն որ
եթէ ծփուն ականները չլինէին, ան-
ցած հինգշաբթի օր մարտանաւերը
կը յաջողէին բռնի անցնել նեղուց-
ներէն որովհետեւ ամրոցներն իրենք
մինակ բաւական ոյժ չունին անցքը
արդիւնքը համար:

— Աթէնքէն կը հեռագրեն մարտ
27ին: «Ականներ հանդերս երէկ

Տարտանէլի մէջ շարունակեցին ի-
րենց աշխատանքը որ կերելի թէ
լաւ յառաջ կը տարուի: Արգարե
կիմացունեն որ գործիչների ամբողջ
գօտին մինչև Տարտանէլ քաղաքին
առջև մաքրուած է: Օդը դեղնակի է
գարձաւը: Զրային օդանաւորք մը
թէնէտոս կղզիին և նեղուցներին
վրայ սաւառնելով զննութիւն մը
ըրաւ:

Վուրլաէն ստացուած լուրերին նա-
յելով՝ շատ հեռուն նետուող թնգա-
նօթներ Կ.պօլսէն Զմիւռն փոխա-
ղաւոր են եղեր գերման սպայների
գործածութեան համար:

Թէնէտոս, 28 մարտ

Տարտանէլի ամրոցներին վրայ
յարձակումը վերսկսուեցաւ: Գուրն
էլիզապէթը Սամուի ծովածոցէն
անուղղակի նշանառութեամբ կը ռմ-
բակոծէ զանոնք: Միևնոյն հեռագի-
րը կըսէ որ Տարտանէլի վերջնական
յարձակումի պատրաստութիւնները
նկարագրուածին նայելով՝ սոսկա-
լի են: Զրանսացիները կը յայտա-
բարեն որ Տարտանէլի նեղուցները
այս կամ այն կերպով բռնի պիտի
բացուին:

Այսօր ծովակալները նոր և եր-
կարատե խորհրդակցութիւն մ'ու-
նեցան որմէ անմիջապէս յետոյ մաս-
նաւոր հրահանգներ ստացան նաւա-
պետները:

ՎՈՍՓՈՐԻ ՌՄՐԱԿՈՐՈՒՄԸ

Պետրոգրադ, 29 մարտ

Սպարապետի սպայակալուր կը գե-
կուցանէ:

Մարտ 28ին, Սև ծովի նաւատոր-
մը ռմբակոծեց Վասփորի երկու և
զերքների վրայ գտնուող արտաքին
ամրոցներն ու մարտկոցները: Ծոգե-
նաններէն և օգնաւորներէն եղած դի-
տողութիւններին համեմատ, ռմբա-
քը շատ ճշգրտութեամբ ինկած են
նշան առնուած տեղերը: Վասփորի
մարտկոցներին վրայ սաւառնող ռուս
օդաւորայիները զննութիւններ կա-
տարեցին և ռմբակը նետեցին յա-
ջող կերպով: Իրենց գէժ ուղղուած
հրացանաձգութիւններն ու թնգա-
նօթաձգութիւնները ապարդիւն մը-
նացին: Թնգամի գործիչանաւերն ու-
րոնք փորձեցին բացը ելնել, մեր
թնգանութիւնների կրակին առջև ստիպ-
ւեցան նորէն մտնել նեղուցին մէջ:
Զորս կայմով թնգամի մեծ նաւ մը
որ ծովին վերէն գալով փորձեց բռն-
նի ներս մտնել Վասփորէն, ռմբա-
կոծուեցաւ մեզնէ: Քառակայմը գե-
պի ծովակերք ուղղուեցաւ և ինք
իրեն կրակ տալով օգը բարձրացաւ:

ԹԻԻՐԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աթէնքէն հեռագրած են մարտ
24ին: «Հեղինակաւոր անձերէ առ-
նուած տեղեկութիւնների համեմատ՝

թիւրքերը Պալկարիա կողմէն յար-
ձակման մը պատահականութեան
դէմ պատրաստ գտնուելու համար
եռանդատ գործունէութեամբ մը կը
զօրացնեն: Մաքրիքէօյէն 111/2-
Պուրկաղ գիծը և թիւրք զօրաբա-
նակը ամէն օր մարզանք կրնէ 3.000
գերմանացի սպայների և ենթաս-
պայների հրամանատարութեան տակ:
Սև ծովի կղերքը Տէրքոսի կողմը
խոշոր թնգանօթներ զրկուեցան
կ.պօլսէն:

— Կ.պօլսէն կը հաղորդեն թէ Կա-
սաի պախառութիւնը շատ զգալի
դարձած է այնտեղ: Ռազմութիւ գոր-
ծանքներ, մանաւորապէս էյէք-
գրիք թրամվէներին համար աշխա-
տող գործարանները, դադարած են
գործել:

Տեղական իշխանութիւնները կը
բռնադատեն մինչև 45 տարեկան և
րիտատարողներին զինուորացիներ և
աշխատելու ամրոցների վերանորո-
գութեան որոնք Եւրոպայի և Ասիայի
կողմէն կը պաշտպանեն մայրաքա-
ղաքը:

— Բըդի Բարիկէն, օրաթեր-
թի թղթակիցը Պուրէշէն հեռա-
գրած է մարտ 23ին: «Գերմանացի-
ները կը շարունակեն Կ.պօլսէն
դուրս դուր ելնել այստեղ հասաւ
գերմանացի սպայ մը որ Ֆոն Սան-
տէրսի հրամանատարութեան տակ
եղող զօրաբանակի սպայակոյտին
երկրորդ պետն է եղած երբեմն:
Ըսաւ թէ զգուած է Երիտասարդ-
թիւրքերէն: Թէ զօրաբանակը շատ
խեղճ վիճակի մէջ է, ոչ հազուա-
տունին, ոչ ալ թոյակ կը վճարուի:
Կարգապահութիւն չկայ բնաւ: Ըս-
պայն բառ առ բառ այս խօսքերն
ըսաւ: «Թիւրքիան փռած է, այ-
բան մը չէ կարելի ընել իրեն հա-
մար:

— Լոնտոնի «Տէյլի Գրօնիք»-ի
թղթակիցը Բէռլինէն մարտ
24ին տուած հեռագրին մէջ կը նը-
կարագրէ այն գծաւթիւնները ու-
րոնք երեսն եկած են Կ.պօլսի մէջ
պատերազմի կուսակիցներին և խա-
ղաղութեան կուսակիցներին միջև:
Խաղաղութեան կուսակիցների կար-
ծիքին համեմատ՝ յեղափոխութիւն
մը մօտալուտ է Կ.պօլսի մէջ: Դահ-
լիճը մի քանի օր առաջ աղմկալի
նիստ մը ունեցել է, մեծամասնու-
թիւնը որոշեր է բանակցութեան
մէջ մտնել Դաշնակիցներին հետ: Բայց
այդ միջոցին Ֆոն Սանտէրս ներս
մտնելով սպառնացեր է հրացանի
բռնել մեծամասնութեան անդամե-
րը եթէ փորձեն հաղորդակցութիւն
ունենալ զաշնակիցներին հետ: և
այդպէս մահի սպառնալիքով պար-
տաւորցուցեր է զանոնք զիջանիլ իր
կամքին: Եւսոյ Տարտանէլի մէջ դաշ-
նակիցների նաւերին պատահած կո-
րուստը վրայ հասած և վերստին զօ-
րացուցած է պատերազմական կու-
սակցութիւնը:

— Սարնիկէն մարտ 28ին հա-
ղորդուած է Լոնտոն որ Զմիւռն վա-

ինն Բահմի պէյ պաշտօնանկ եղեր է, բանակցութիւններ սկսած ինն- լուն համար անգլիացի ծովակալին հետ: Վալիի պաշտօնը Գերմանա- ցիի մը յանձնուեր է եղեր:

— Գերմանացի զօրավար Ֆոն Տէր Կօլց փաշան, Կ.պօլսէն մեկնած է Պէրլին վերադառնալու համար: Կր- լի թէ խորին անհամաձայնութիւն կար թիւրքական զօրքերի ընդհա- նուր հրամանատար գերմանացի Ֆոն Սանտերս փաշան և իրեն միջև: Ֆոն Տէր Կօլց Սօֆիաի մէջ տեսակցու- թիւն մը ունեցելէ Պուլկարիաի Ֆէր- ախանաթ թագաւորին հետ և Պու- ժրէշի մէջ ալ Ռուսմանիաի թագաւո- րին հետ:

ԹԻՒՐԿԵՐԻ ԿԱՏԱՐԵԱԼ
ԱՆԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ
ՊԱՐԱԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պետրոգրադէն կը հեռագրեն մարտ 26ին, «Կիմաշուի» որ Թիւր- քերի պատերազմական զործողու- թիւնը պարսկական սահմանադիրին վրայ չլստուած է անդառնալի կերպով: Ալ ոչինչ կը սպառնայ Պարսկաստանի թագաւորութեան:

ԶՕՐԱՎԱՐ ԲՅՈՒ
ՌՈՒՍԻԱ ԵՐԹՈՒԴԱՐԸ

Ֆրանսաի մեծանուն զօրավարնե- ռէն Բօ (général Pau) որ ներկայ պա- տերազմին կը մասնակցէր Ալգասի կող- մը, Ռուսիա գնաց ուր պատերազմա- կան նախարարին հետ տեսակցեցաւ: Ցարին ունկնդրութեան ընդունուե- ցաւ և այժմ կը վերադառնայ Ֆրանսա: Իր երթուղարձի միջոցին Պալքան- ևան տէրութիւններէ ներկայացու- ցիւններին հետ ալ տեսակցութիւն: Ներ ունեցաւ և թէ՛ իրենց և թէ՛ Ժողովուրդներին կողմէն համակրա- կան փառասուր ընդունելութիւններ եղան զօրավար Բօին:

ՊՈԼԿԱՐԵՒՌՈՒՄԷՆ
ՀԱՄԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պուրլէշէն հազօրդած են լուստոնի «Տէյ- լի Թէլէգրաֆ» ին, «Հասանական է սրայն- պիսի համաձայնութիւն մը կնքուի որի համեմատ Ռուսմանիան Դանուբի եղերք- շերէն մի քանի տեղեր թողու Պուլկա- րիան: Պատերազմի սկզբէն ի վեր Ռու- մանիան հասկցուցած էր Պուլկարիան որ ինք տրդելներ շէններ այդպիսի համա- ձայնութեան մը և միևնոյն ժամանակ պիտի քաջակերէ Բուսաստանին և Սերպիան որ անոնք ալ զիջումներ ընեն Պուլկարիան: Ինք համոզուած է այդպիսի համաձայ- նութեան մը կարեւորութեանը: Պուլկար զիւսնադիրական շրջանակները կը յայ- տարարեն որ Սերբիա-Համաձայնութեան նպատակը զգացումները հետզհետէ աւել- լի կը զօրանան, քայքայ Պուլկարիան կը սպասէ Մակեդոնիաի նկատմամբ աւելի որոշ առաջարկներէ:

ՕՐԱՑՈՑՑ (1)

Հին Տոմար	Նոր Տոմար
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1 Գշ. Եղեկէի, Եղբի և Զաքա- րիայ՝ հօրն Յովհաննու Մը- կըրտչին:	14
2 Գշ.	15
3 Եշ. Յովհաննու Կարապետին և Յօրայ արդարոյն:	16
4 Ուր.	17
5 Շր. Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն երեք հարիւր ութսուսան հայրապե- տացն:	18
6 Կիր. Բարեկենդան պահոց Ս. Խաչի:	19
7 Բշ.	20
8 Կշ. Մեռնող Ս. Աստուածածնի յԱննայէ:	21
9 Գշ.	22
10 Եշ. Աշնամանու և հասարակած (Տիւ և զիշեր լինին հաւա- տար):	23
11 Ուր.	24
12 Շր. Տօն եկեղեցւոյ ի նաւակա- տիս Խաչի: Նաւակատիք:	25
13 Կիր. Խաչվերաց:	26
14 Բշ. Տօն Խաչի: Յիշատակ մե- ռելոց:	27
15 Գշ. Տօն եկեղեցւոյ:	28
16 Գշ. » » : Լոնց. Մի- ժայէի հրեշտակապետին (St. Michel):	29
17 Եշ. Տօն եկեղեցւոյ:	30
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
18 Ուր. Տօն Խաչի:	1
19 Շր. » » :	2
20 Կիր. Բարեկենդան վարագայ Խաչին:	3
21 Բշ. Մամասայ, Փիլիկտիմոնի և Սիմէոնի Սիւնակեցւոյն:	4
22 Գշ. Սրբոց կուսանացն Փեփրո- նեայ և Մարիանեայ և վկա- յուհւոյն Շուշանայ՝ զստեր Մե- ծին վարդանայ:	5
23 Գշ.	6
24 Եշ. Հայրապետացն Բարդի և Նրանոսի:	7
25 Ուր.	8
26 Շր. Գէորգայ զօրավարին և Ա- զոպատի և Ռամանոսի երգե- ցողին:	9
27 Կիր. Վարագայ Խաչ: Առաջին կիրակի եօթն շաբաթոց:	10
28 Բշ. Դաւթի Դիմեցւոյն և վկա- յիցն Ղամբէոսի և Ղամբէուհ- տոյն:	11
29 Գշ. Նատաղէոսի և կնոջ Նորա թէոպիստեայ և երկուց որդ- տոյն, և սրբոց կուսանացն Նր- մանեայ և Նեկտարիանայ:	12
30 Գշ. ՏՏ. Դուշ կիջիմի Յուլիոս- նոսը:	13
ՆՈՅՏԵՄԲԵՐ	ՆՈՅՏԵՄԵՐ
1 Եշ. Սրբոց իշխանացն Սահակայ և Համագոսպոյ:	14
2 Ուր.	15
3 Շր. 72 աշակերտացն Քրիստոսի:	16
4 Կիր.	17
5 Բշ. Փոկասու հայրապետին և Երանոսի՝ Հետեոզի առաքելոց:	18
6 Գշ. Կուսանացն Թեկի, Վառ- մատեայ և Պեղիգեայ:	19
7 Գշ.	20
8 Եշ. Պանդալէոնի բռնիկն, եր- ժողեայ քահանային և Եւ- պրաքսեայ կուսին:	21
9 Ուր.	22
10 Շր. Ս. Թարգմանչաց վարդա-	23

(1) Տեսնել նախորդ ամիսներին համար (1915 թիւ արվարեն սկսած) Արմիայի 29, 30, 31, 32, 33 և 34 թիւերը:

պետաց մերոց Մեծարայ և Եղիշի, Մովսիսի քերթողին, Դաւթի անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն և Ներ- սիսի Կլայեցւոյն:

11 Կիր.	24
12 Բշ. Գիւտ Նշխարաց սրբոյն Գրի- զարիսի՝ Աղուանից կաթողիկո- սին, և սրբոց հարցն Թաթլոյ, Վարդաի, Անտոնի և Կրօնի- ղեայ, և եօթն խոտանարակացն որք յիննակնեան վանեւ կա- տարեցան:	25
13 Գշ. Առաքելոցն Անանիայ, Մա- տթիայ, Բառնարայ, Փիլիպ- պոսի, Յովհաննու, Շիղայի և Սիլուանոսի:	26
14 Գշ.	27
15 Եշ. Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյն և առաքելոցն Տիմոթէոսի և Տիտոսի:	28
16 Ուր.	29
17 Շր. Աւետարանչացն Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու և Յով- հաննու:	30
18 Կիր.	31
ՆՈՅԵՄԲԵՐ	ՆՈՅԵՄԵՐ
19 Բշ. Ղուկիանոսի հարիւրապետին և Յովսեփայ աստուածահօրն և Յովսեփայ Արիմաթացւոյն և Բարեկամին Քրիստոսի Ղազա- րու և քերց սորա՝ Մարթայի և Մարիամու: Լոնց Տօն Ա. Եւ- նայի Սրբոց (Toussaint):	1
20 Գշ. Թէոդորոսի քահանային և Զենոնի զիւսուրին և Մակա- րայ, Եւդոքսեայ և Ռամեայ: Լոնց Յ զատակ համօրին ճըն- ցեցելոյ (Les Morts):	2
21 Գշ. Տարեդարձ գահակալութեան Նիկիոյ Բ. Կայսեր Ռուսիոյ (1894):	3
22 Եշ. Ս. Խորիթեանց և վկայիցն Արտեմեայ և Քրիստափորի, և Ակիլիսեայ:	4
23 Ուր.	5
24 Շր. Նրկոստաս վարդապետացն՝ Ռէթէոսի, Դիոնիսիոսի, Սեդ- րեոսոսի, Աթանասի, Կիւրղի Նրեսադիմացւոյն, Եփրեմի Խու- րին Ասորոյ, Բարդի Կեսա- րացւոյն, Գրիգորի Նիսաց- տոյն, Գրիգորի Աստուածա- րանին, Եպիփանու Կիպրաց- տոյն, Յովհաննու Ոսկերեա- նին և Կիւրղի Սղեքսանդրաց- տոյն:	6
25 Կիր. Գիւտ Խաչ:	7
26 Բշ. Անաստասայ քահանային և Վարդաի և Թէոդորիանայ և երկուց որդւոց Նորա, և որոց ընդ նոսա կատարեցան ՏՃ. Դասքմի:	8
27 Գշ. Հիպերիգեանց որք ի Սա- մուսաո կատարեցան, և Սեւ- րիանոսի Սերասապոյն, Բա- րեայ ձերթի և ութսուն և չորից աշակերտաց նորին:	9
28 Գշ.	10
29 Եշ. Յովհաննու Ոսկերեանին: Տարեդարձ ծննդեան Վիթթօ- րիս Լիմանուէլէ Գ., Թագա- տրին Խոսկիոյ (1869):	11
30 Ուր.	12
31 Շր. Տօն ամենայն սրբոց, Հնոց և Նորոց, յայտից և անյայտից:	13

ՎՐԻՊԱԿ
Նախորդ թուի Ա. երեսին վրայ հրատարակուած «Ինչ տեսակ կա- ռավարութիւն պէտք է ունենայ ա- պագայ Հայաստանը» վերնագրով

յօդուածի Բ. սիւնակի 32րդ տողին մէջ «Իւրաքանչիւր ազգի բնակչու- թեան» պէտք է լինի «Իւրաքան- չիւր ազգաբնակչութեան»:

Նոյն թուի «Օրացոյց»-ի բաժնին մէջ ինչպէս Հին Տոմարին տակ նոյն- պէս և Նոր Տոմարին տակ պէտք էր գրուած լինել ՅՈՒԼԻՍ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ
Մ. Վարժապետեան, ՅՈՒՇԵԿԻ ԶԷԹ. ԹՈՒՆԻ պատկերադարձ (լամպիւղով)
5 Ֆրանք: (Մարտէսէն դուրս 6 անու- պարհածախքով 5 ֆր և 60 մեդմ):
Հ. Գ. Մանվիլեան, ԳԻՐՔ Կամ յօդ- ւած ԳՐԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ. Յաւել- ւած՝ ԳԻՐՔ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ. Գին 1 ֆր. 40. (6. 1 ֆր. 50 ս):
Հ. Գ. Վ. Գալիսեան, ՊԱՏԻՈՒ ԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼՐԱԴՐՈՒԹԵՆ. Հատար Ա. ի սկզբունէ հայ յրադրութեան (1794) մինչև 1860. (Մէկ լուսա- տիպ պատկերով) Վիէնա. 1893. 2 ֆր. և 50 մեդմ. (2.70):
Հ. Երեմեան, ՊԱՏԻՈՒՆԵՐ Արձակ քաղ. 1909-1913 (Ասորուան ծած- կանունով զանազան թերթերի մէջ Հ. Ս. Երեմեանի բանաստեղծական սեռով գրածներէն ընտիր հաւաքածոյ մ'է 230 երեսներէ բաղկացած և գեղեցիկ թղթի վրայ տպագրւած) 4 ֆր. (4.30):
Հ. Ա. Գոնտարեան, ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՆ ԲԱՆ նախնական և երկրորդական գիրքաց համար: ԱՅԴԻՍՏԱՆ. Մամ Գ. Վենետիկ 1913. (Ընտիր հատուած Ներ պատմական պատկերադարձ գիրք մ'է ընթերցանութեան համար) Գին 4,20 (1.40):
Նոյն Մաս Բ. (ԱՅԴԻՍՏԱՆ ս Նոր Ընթերցարանի ալա Բ. մասը 320 երեսներէ բաղկացած ստուար հատոր մ'է որ կը պարունակէ զանազան գրագէտների գրի արդիւնքներէն ընտիր հատուածներ ընթերցանու- թեան համար, ոտանուոր կամ ար- ձակ, և զարդարուած է բազմաթիւ գեղատիպ պատկերներով, ոմանք գու- ծաւոր, շատերն ալ կը ներկայացունեն հայկական գէւքեր և հետաքրքրաշարժ տեսարաններ: Ոչ միայն զարդա- կանների համար ընտիր ընթերցարան մ'է, այլ և գրական ճաշակ ունեցող ամենաներթերան յանձնարարելի): Գին 2,35 (6. 2.70):
Գեորգ-Մարտի. ՔՐԻՍՏՈՆԵՍԻԹԵՆ ՄՈՒՏԲԵՆ Ի ՀԱՅՍ Գրիգոր Լուսա- ւորէն առաջ. (Քննական ուսումնա- սիրութիւն) Գին 1 ֆր. 25 (1.35):
Գ'որգ-Մարտի. ՈՒ ԲԱ ԱՐ ՏՈՒ ԿԱՎ Հայաստանի նախարարիկները և իրենց քաղաքակրթութիւնը (Քննական ու- սումնասիրութիւն): 2,50 ֆր. (2.75)

ՏԵՕՐԷԼԵ—ՌԻԲԻԼԵ
ՊՈՒՐՈՒՆ ԳԱԼԵԱՆ
ՄԱՐՍԵՅԼ
Հայերէն Տպարան Մ. Փարպուսեան
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi